

Nový Plán odpadového hospodářství může být cestou k cirkularitě. Přesto má své stinné stránky

18.2.2025 - | Arnika

Dokument, připravovaný Ministerstvem životního prostředí, představuje základní strategii, která formuluje dlouhodobou vizi a konkrétní opatření vedoucí především ke snížení produkce odpadů, zvýšení jejich recyklace a k postupnému přechodu na takzvané oběhové hospodářství, tedy systém, kdy jsou materiály a produkty co nejdéle udržovány v oběhu tak, aby byly co možná nejvíce šetřeny přírodní zdroje. Dokument však neodráží cíle Akčního plánu EU pro snížení znečištění, podle kterého se má do roku 2030 snížit o polovinu produkce zbytkových komunálních odpadů. Česko tak oficiálně bojkotuje evropské cíle na čistější životní prostředí.

“Oficiální vládní dokument by neměl navrhopvat, že Česko nesplní celoevropský cíl. Plán odpadového hospodářství by naopak měl navrhnout opatření jak těchto cílů dosáhnout. Výsledkem nerespektování evropské politiky je o více než 1 milion tun vyšší produkce zbytkových komunálních odpadů. To vzhledem k zákazu skládkování vede k nutnosti vystavět pro tyto zbytečně vytvořené odpady až deset nových spaloven plzeňského typu. To má v investicích přijít na neskutečných 30 miliard korun navíc. Zbytečně,” říká odpadový expert Hnutí DUHA Ivo Kropáček.

Arnika a Hnutí DUHA upozorňují na několik dalších rizik, která mohou cestu ke skutečně oběhovému hospodářství komplikovat, a také na to, že úspěch bude záviset na schopnosti přenést tyto teoretické cíle do praxe.

Kolik potřebujeme spaloven?

Za významný problém nového Plánu odpadového hospodářství České republiky považují ekologické organizace nepřesnost propočtů kapacit plánovaných zařízení na spalování, respektive energetické využívání odpadů. Skutečnost, že oficiální vládní dokument nepočítá se splněním evropského cíle snížit zbytkový komunální odpad o polovinu, způsobí o více než milion tun vyšší produkci odpadů pro skládky a spalovny. Plán následně počítá jen s projekty, které se týkají výstavby nových či rozšiřování stávajících spaloven, u kterých už byla schválena investiční podpora z Modernizačního fondu. Nezohledňuje však ty projekty, které již dostaly kladné stanovisko v rámci posuzování vlivů na životní prostředí (EIA), ani ty, které v tuto chvíli tímto procesem procházejí a jsou již v pokročilé fázi posuzování. Stejně tak v POH ČR chybí záměry na výstavbu multipalivových kotlů určených ke spalování „tuhého alternativního paliva“ vyrobeného ze zbytkových odpadů.

„Výsledkem je, že celková kapacita zařízení pro spalování odpadů, respektive jeho energetické využívání, bude v příštích pěti až deseti letech pravděpodobně mnohem vyšší, než s jakou Ministerstvo životního prostředí v novém POH počítá. Ke čtyřem stávajícím zařízením na energetické využití odpadu může přibýt dalších třináct, nebo až sedmnáct, pokud budou schváleny i všechny plánované záměry. To může v budoucnu vést k nižší motivaci ke snižování produkce odpadů, třídění a recyklaci, a naopak k tlaku na vyšší podíl odpadů využitých ve spalovnách. Což by přineslo pouze další zhoršení negativních dopadů na životní prostředí a zdraví obyvatel,” říká Nikola Jelínek, odbornice na toxické znečištění životního prostředí z Arniky.

Kromě toho v plánu chybí určení maximální kapacity zařízení pro energetické využívání odpadů na

úrovni jednotlivých krajů. Takové omezení by pomohlo zabránit například tomu, že jsou v některých krajích plánovány až čtyři nové spalovny. To velmi pravděpodobně povede k dovozu odpadů do těchto krajů z okolních krajů i širšího okolí a k soustředování negativních vlivů na životní prostředí se spalováním odpadů spojených právě v těchto krajích.

Používání strusky ze spaloven ve stavebnictví do odpadového plánu nepatří

Nový Plán odpadového hospodářství také počítá s tím, že se ve stavebnictví bude více využívat struska ze spaloven odpadů. To ale přináší významná rizika pro životní prostředí i lidské zdraví. Struska totiž obsahuje toxické látky – například těžké kovy a perzistentní organické látky, jako jsou bromované a chlorované dioxiny a furany nebo polycyklické aromatické uhlovodíky. Tyto látky se mohou postupně uvolňovat ze stavebních materiálů a kontaminovat půdu, podzemní vody a dokonce i potravní řetězec, zejména v případech, kde se materiály mechanicky opotřebovávají nebo jsou vystaveny povětrnostní erozi.

Dalším problémem je přítomnost PFAS a mikroplastů, které se spalováním nerozkládají a zůstávají ve strusce. PFAS jsou látky, které se v životním prostředí v podstatě nerozkládají, a které negativně působí na zdraví, podobně jako mikroplasty. V obou případech se jedná o látky, které pronikají do vodních ekosystémů a potravního řetězce, což podle nejnovějších studií výrazně škodí lidskému zdraví. Současná legislativa sleduje jen omezený počet toxických látek a často neodpovídá nejnovějším vědeckým poznatkům, takže mnoho škodlivých látek není regulováno vůbec nebo jsou stanovené limity příliš volné.

“Využívání strusky jako stavebního materiálu proto znamená neřízené šíření nebezpečných látek do prostředí, což je v rozporu s principy oběhového hospodářství a ochranou zdraví obyvatel. Některé z těchto látek – například bromované dioxiny a PFAS – nejsou ve strusce pravidelně sledovány, protože pro ně neexistují zákonné limity. Místo rozšířeného využití strusky by se proto mělo usilovat o minimalizaci jejího vzniku, a tudíž o omezení množství spalovaného odpadu, a přísnou regulaci a kontrolu obsahu toxických látek ve zbytcích po spalování,” říká Jindřich Petrlík, vedoucí programu Toxické látky a odpady v Arnice.

Pozitivem POH je zaměření se na bioodpad a zálohování

Pozitivem plánu odpadového hospodářství je, že se v praxi zaměřuje například na bioodpad, který představuje velmi cenný zdroj živin, a usiluje o jeho odklonění ze směsného odpadu. Kromě plánů je však nezbytné, aby Ministerstvo životního prostředí realizovalo konkrétní kroky a nástroje k naplňování této priority.

Dalším klíčovým opatřením, které nový POH obsahuje, je zavedení zálohového systému na PET lahve a nápojové plechovky. Tento systém má pomoci zvýšit míru recyklace a snížit množství odpadu, který končí pohozený v přírodě nebo na veřejných prostranstvích. Zkušenosti ze zahraničí potvrzují, že zálohování je účinným nástrojem pro dosažení recyklačních cílů, a proto je nezbytné, aby finální podoba zákona byla schválena bez kompromisů, které by oslabily jeho dopad. Přesto není jeho přijetí stále jisté – proti zavedení záloh dlouhodobě bojují především odpadové firmy.

(Pro více informací kontaktujte tiskového mluvčího Arniky Luboše Pavloviče, Tato e-mailová adresa je chráněna před spamboty. Pro její zobrazení musíte mít povolen Javascript. , +420 606 727 942, nebo Ivo Kropáčka, odpadového experta Hnutí DUHA, tel.: 604 207 302, e-mail: Tato e-mailová adresa je chráněna před spamboty. Pro její zobrazení musíte mít povolen Javascript. , nebo Evu Pernicovou, tiskovou mluvčí Hnutí DUHA tel.: 734 770 020, e-mail: Tato e-mailová adresa je chráněna před spamboty. Pro její zobrazení musíte mít povolen Javascript.)

<https://arnika.org/o-nas/tiskove-zpravy/novy-plan-odpadoveho-hospodarstvi-muze-byt-cestou-k-cirkularite-presto-ma-sve-stinne-stranky>